

- terugkerende dossiers (zoals SIS-II, implementatie van het Prüm verdrag, ..);
- interessante dossiers voor de politie, maar andere administraties zijn trekker (zoals een seminarie betreffende verkeersveiligheid);
- varia.

Het is zonder meer duidelijk dat dit een heel bijzonder en belangrijk voorzitterschap wordt. De evaluatie (2011) zal moeten leren in welke mate het ambitieuze programma ook werkelijkheid zal geworden zijn.

Willy Bruggeman*

VOORLOPIGE RICHTLIJNEN VAN HET COLLEGE VAN PROCUREURS-GENERAAL INZAKE DE BIJSTAND VAN EEN ADVOCaat BIJ HET EERSTE POLITIONELE VERHOOR VAN EEN VERDACHTE¹

Het college van procureurs-generaal stelt vast dat het door het EHRM ingenomen standpunt met betrekking tot de bijstand van een advocaat bij het politieverhoor², niet zonder meer kan ingevoerd worden in het Belgisch strafprocesrecht.

Een eerste praktisch probleem is de 24-uren regeling in zaken die gepaard gaan met een arrestatie en voorlopige hechtenis. Deze regeling steunt rechtstreeks op artikel 12 van de Grondwet dat niet onmiddellijk vatbaar is voor herziening. Bij arrestatie blijft meestal bitter weinig tijd over om een gedegen overleg of bijstand door een advocaat te kunnen organiseren.

Een tweede praktisch probleem is het nijpende tekort aan infrastructuur om videoverhoren te doen, wat een belangrijk controlemiddel kan zijn om na te gaan op welke manier een verhoor verlopen is.

Een derde praktisch probleem is dat de bijstand van de advocaat bij het eerste verhoor belangrij-

ke organisatorische implicaties heeft voor de balies die daarop momenteel niet berekend zijn.³

De minister van justitie heeft onder meer op vraag van het college van procureurs-generaal beslist een overleg te organiseren met alle bij het strafrechtelijk beleid betrokken instanties, ten einde na te gaan of een wetgevend initiatief opportuun is om de krachtlijnen van de rechtspraak van het EHRM in de Belgische strafrechtprocedure om te zetten.

In afwachting dat de wetgever beslist op welke wijze de recente rechtspraak van het EHRM moet geïmplementeerd worden in het Belgisch strafprocesrecht, moeten ter vrijwaring van de rechten van de verdediging de volgende richtlijnen in acht genomen worden.

1. Mededeling van het zwijgrecht aan elke ondervraagde persoon

Ter aanvulling van artikel 47bis, 1°, Sv., dat ieder verhoor begint met mededelingen aan de *ondervraagde* persoon, moet voor de aanvang van het verhoor aan de ondervraagde persoon ook medegedeeld worden dat: *hij het recht heeft te weigeren te antwoorden op de gestelde vragen*.

Deze mededeling moet in het proces-verbaal worden opgenomen.

Die oplossing in col. 7 kan alleen voorlopig bedoeld zijn. Deze standaardvermelding bij verhoren van klagers en aangevers is zinloos. Men zal niet bij de politie komen om te zeggen dat men niets wil zeggen.

Als die mededeling bij getuigen moet opgenomen worden vergroot de kans op onjuiste getuigenissen. Immers, de getuige hoeft niet te antwoorden op kritische vragen van de verhoorder naar de juistheid van beweringen.

Ook bij slachtoffers is die vermelding niet aan te bevelen. Hoe kan de politie weten wat er gebeurd is als het slachtoffer (naast de dader dikwijls de enige aanwezige) niet wil antwoorden op cruciale vragen? Denk daarbij slechts aan de

* Professor Benelux universitair centrum, Voorzitter federale politieraad

1 Omzendbrief Col. 7 van 4 mei 2010.

2 O.a. de arresten van het E.H.R.M., Salduz versus Turkije van 27 november 2008 en Panovits versus Cyprus van 11 december 2008 (<http://hudoc.echr.coe.int>).

3 Zie ook: BOCKSTAELE, M., "De aanwezigheid van de advocaat tijdens het verhoor en de consultatie voorafgaand aan het eerste verhoor: enkele praktische implicaties", *Panopticon*, 2009/6, 97-102.

verklaring van een slachtoffer van aanranding van de eerbaarheid of verkrachting, zonder getuigen, zodat zelfs de kwalificatie van het misdrijf moeilijk wordt.

Voor verdachten heeft de mededeling: *“U heeft het recht om te weigeren een verklaring af te leggen (of u heeft het recht om te zwijgen)”*, in plaats van: *“U heeft het recht om te weigeren op de gestelde vragen te antwoorden”*, wel zin. De politie moet dan gewoon niet beginnen met het verhoor. Immers, als de verhoorde zegt wel een verklaring te willen afleggen en naarmate het verhoor vordert systematisch zegt niet te willen antwoorden op cruciale vragen, kan hij op die wijze alle bezwarende elementen van het onderzoek tegen hem te weten komen - zonder dat hij uitleg hoeft te geven - waarover hij nadien rustig kan nadenken of met zijn raadsman kan overleggen.

Het Nederlandse wetboek van strafvordering kent in artikel 29, 2°, de vermelding: “voor het verhoor wordt de verdachte medegedeeld dat hij niet verplicht is tot antwoorden.” De cautieplicht wordt dus beperkt tot de verdachte en wordt niet toegepast bij verhoren van aangevers, getuigen of slachtoffers.

Welke vermelding ook gekozen wordt, er moet nagedacht worden over de vraag of een verhoorder onmiddellijk moet stoppen of moet/mag proberen, de verdachte te overhalen om toch een verklaring af te leggen. In dat geval moet omschreven worden tot hoever dat ‘aandringen’ zich kan uitstrekken.

Momenteel is het ook al zo dat de verdachte - zonder dat dit het voorwerp uitmaakt van een expliciete wetsbepaling - het recht heeft te zwijgen.⁴ De verdachte mag liegen of slechts datgene

onthullen i.v.m. de omstandigheden van het misdrijf wat hij meent nuttig te zijn voor zijn verdediging.⁵ Niemand kan verplicht worden actief mee te werken aan belastende bewijzen tegen hem.⁶ De verdachte die zwijgt, zegt gewoonweg niets.⁷ Daarentegen mag de strafrechter de straf wel verminderen indien de beklaagde de feiten onmiddellijk bekende en aan de politie alle nodige inlichtingen verschaft om de zaak spoedig te kunnen oplossen.⁸ De strafrechter mag het loochenen op zichzelf, tegen alle elementen in, niet in rekening bren-

4 Artikel 14.3 g) van het Verdrag van 19 december 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten; artikel 6.1. E.V.R.M.; Cass., 6 mei 1993, *R.W.*, 1993-94, 382; Cass., 13 mei 1986, *R.D.P.*, 1986, 905; Bergen, 8 februari 1988, *R.D.P.*, 1988, 932; De SMET, B., “La valeur de l’aveu en matière pénale”, *R.D.P.*, 1994, 640; VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht, strafprocesrecht en internationaal strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 918; BOUZAT-PINATEL, *Traité*, II, 1164, nr. 1227; PRADEL, J., *Procédure pénale*, Parijs, Cujas, 1976, 397, nr. 381; QYARRE, P.,

“Le droit au silence”, *J.T.*, 1974, 526; ARNOU, P., v° *Bekentenis in strafzaken*, in: *Comm.Straf.*, nr. 45; BRAAS, A., *Précis de procédure pénale*, dl. II, Brussel, Bruylant, 1951, 535, nr. 610; CHARLES, R., “Le droit au silence de l’inculpé”, *Rev. Int. Dr. Pénal*, 1953, 138-139; MAGNOL, J., “L’aveu dans la procédure pénale”, *R.D.P.*, 1950-51, 257.

5 Cass., 11 maart 1992, *Pas.*, 1992, I, 618; Antwerpen, 8 mei 1992, *R.W.*, 1992-93, 160; DECLERCQ, R., “Le droit au silence”, *Rapports Belges au IX° Congrès international de droit comparé*, Brussel, C.I.D.C., 1974, 611-626; QUARRE, P., “Le droit au silence”, *J.T.*, 1974, 525-528; DE NAUW, A., “Het opsporingsonderzoek nu en morgen”, *R.W.*, 1974-75, 1618; HUTSEBAUT, F., “Het wettelijk en jurisprudentieel kader inzake het politieverhoor”, in: *Het politieverhoor*, Kessel-lo, C.P.S., 1999, 54; HUYBRECHTS, L., “Juridische beschouwingen betreffende het politieverhoor”, *Custodes*, 2000/1, 16.

6 Bepaalde wettelijke verplichtingen om aan een onderzoek mee te werken en derhalve mogelijks ook zichzelf te moeten beschuldigen, leven op een gespannen voet met art. 14.3 g) van het Verdrag Burgerrechten en Politieke Rechten en met art. 6.1. E.V.R.M. Zie b.v. bepaalde wettelijke regelingen inzake fiscale, economische of financiële onderzoeken: De SMET, B., “La valeur de l’aveu en matière pénale”, *R.D.P.*, 1994, 640-644, en VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht, strafprocesrecht en internationaal strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2006, 172; alsook omtrent art. 67ter en 29ter Wegverkeerswet: ARNOU, P., DE BUSCHER, M., *Misdrijven en sancties in de Wegverkeerswet*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 68, nr. 190.

7 ARNOU, P., “Het aanrijdingformulier als bewijsmiddel bij de burgerlijke vordering uit verkeersmisdrijven”, *R.W.*, 1998-99, 1170-1171, nrs. 21-22.

8 DECLERCQ, R., *Beginnelen van Strafrechtspleging*, 3° druk, Mechelen, Kluwer, 2003, nr. 1420.

gen.⁹ Maar hij kan wel het voortdurend wijzigen van versies op belangrijke punten als ongeloofwaardig aanzien en het nooit zichzelf tegenspreken als geloofwaardig.¹⁰

Het fundamenteel recht op zwijgen betekent in ons huidige recht niet dat het verboden is om aan de verdachte vragen te stellen, maar wel dat de intensiteit waarmee de zwijgende of ontkennende verdachte mag worden bewogen om toch maar te spreken, grenzen heeft.¹¹ De grens tussen toelaatbare beïnvloeding en ongeoorloofde pressie wordt door de grote diversiteit van situaties niet aangegeven door instructienormen, maar wel door beroepsmoraal¹² en post-factum door de feitenrechter via de vraagstelling naar bewijsuitsluiting.¹³

In die context verwijzen we ook naar het sociaal-economisch en fiscaal recht, alwaar aan de rechtsonderhorige vaak een verplichting wordt opgelegd om op vragen van de administratie te antwoorden, met als sanctie een boete of een andere straf. Anders zou elke administratieve controle onmogelijk zijn. Burgers en bedrijven

zouden kunnen weigeren mee te werken op grond van de simpele bewering dat zij zich mogelijk zouden kunnen blootstellen aan vervolging.¹⁴ Zo bestraft de Beurswet (art. 190) het feit onjuiste of onvolledige inlichtingen aan de Commissie Bank en Financieuzen te verschaffen, alsook de weigering dergelijke inlichtingen te verschaffen. De Hormonenwet (art. 10 1°) verplicht veekwekers en veehandelaars mee te werken met onderzoeken en informatie te verstrekken op straffe van strafrechtelijke vervolging. Een ander toepassingsgeval is de verplichte bloedproef op grond van art. 63 Wegverkeerswet. Er moet bekeken worden hoe die rechtsregels te combineren zijn met toekomstige regelgeving.

2. Belang van de vaststellingen ter plaatse en de beveiliging van sporen en materiële bewijzen

Het college van procureurs generaal meent dat de door het EHRM ingezette evolutie tot gevolg zal hebben dat de eerste verklaringen en het politieverhoor als middel van waarheidsvinding en qua bewijswaarde sterk zullen afnemen, en vereisen dat andere bewijsmiddelen optimaal moeten geëxploiteerd en beschermd worden.

De vaststellingen ter plaatse worden daarom nog belangrijker. Er dient door de politiediensten bijgevolg een bijzondere inspanning geleverd te worden op het vlak van de vaststelling van de sporen en de bescherming ervan.

Niettegenstaande col. 7 bijzondere inspanningen van de politie vraagt, zijn er een groot aantal zaken waar het sporenonderzoek niets oplevert en er ook geen getuigen zijn. Vooral in die zaken zal dus de waarheidsvinding afnemen als gevolg van de evolutie ingezet door het EHRM.

3. Opname van het eerste verhoor van een verdachte die van zijn vrijheid is beroofd

Col. 7 bepaalt dat een video-opname met geluidsoptname van het eerste verhoor van de gearresteerde verdachte wordt gemaakt indien het gaat om ernstige misdrijven. Voorrang wordt gegeven aan levensbeëindigende misdaden en

9 Cass., 6 maart 1990, *Arr.Cass.*, 1989-90, nr. 408; Antwerpen, 8 mei 1992, *R.W.*, 1992-93, 160.

10 Corr. Veurne, 22 mei 2001, onuitg.

11 HUTSEBAUT, F., "Het wettelijk en jurisprudentieel kader inzake het politieverhoor", in: *Het politieverhoor*, Kessel-lo, C.P.S., 1999, 54; RAS-SIN, E., "Onjuiste verklaringen tijdens het politieverhoor", in: "Het verhoor", *Justitiële verkenningen*, 1998/4, 80; NAEYE, J., *Heterdaad. Politiebevoegdheden bij ontdekking op heterdaad in theorie en praktijk*, Arnhem, Gouda Quint/Lochem Van Den Brink & Co, 1989, 237.

12 SHEARER, R., *Interviewing: theories, techniques and practices*, Upper Saddle River, Pearson Education, 2005, 52; CAMACHO, C.J., HIGGINS, E.T., LUGER, L., "Moral value transfer from regulatory fit: What feels right is right and what feels wrong is wrong", *Journal of Personality and Social Psychology*, 2003/84(3), 498-510. Zie ook: BOCKSTAEL, M., *Handboek verhoren 1*, Antwerpen, Maklu, 2008, 36-44.

13 HUTSEBAUT, F., "Het wettelijk en jurisprudentieel kader inzake het politieverhoor", in: *Het politieverhoor*, Kessel-lo, C.P.S., 1999, 55. Zie ook: DEZEURE, D., "Het non-incriminatierecht in de nationale en internationale rechtsorde", *Jura Falconis*, 1998-99/4.

14 Antwerpen, 11 oktober 2001, *R.W.*, 2002-2003, 464.

niet correctionaliseerbare misdaden. Bij twijfel zal de procureur des Konings dadelijk geraadpleegd worden. Gelet op de beperktheid van de werkmiddelen zal de politiedienst de procureur des Konings dadelijk op de hoogte brengen van iedere moeilijkheid om hieraan te voldoen. De opname wordt neergelegd ter correctionele griffie.

In deze context past het stil te staan bij het begrip verdachte. De verdachte is volgens het Belgisch strafprocesrecht de persoon die ervan wordt verdacht een strafbaar feit te hebben gepleegd.¹⁵ De strafvordering kan gevoerd worden tegen onbekenden, maar indien een dader is geïdentificeerd, is hij verdachte.¹⁶ Vanuit het perspectief van de bijstand of de aanwezigheid van de advocaat bij het verhoor van de verdachte, is deze omschrijving onvoldoende. Er zijn in de praktijk tal van situaties waar het in het beginstadium (en zelfs midden het onderzoek) absoluut niet duidelijk is wie nu verdachte of slachtoffer is, laat staan dader is. Denken we hierbij slechts aan valse aangiften van zedenfeiten, vechtpartijen, ingewikkelde financiële onderzoeken, enz.

Door wie, wanneer en op basis van welke omstandigheden krijgt iemand de 'status' van verdachte? Is dit vanaf de klacht of aangifte van iemand, vanaf de vaststellingen, vanaf een klachtbrief? Wat met anonieme klachten en aangiftes? In onderzoeken waar de dader onbekend is, worden dikwijls op basis van beperkte aanwijzingen personen ondervraagd als verdachte, die na controle onschuldig blijken. Vallen die personen ook onder het begrip verdachte? Het bepalen van het begrip 'verdachte' zal in de toekomst, in het licht van een voorafgaand gesprek tussen advocaat en verdachte absoluut noodzakelijk zijn.

Col. 7 houdt rekening met de situatie dat het verhoor tot een arrestatie kan leiden, hoewel hiervan bij aanvang geen sprake was. Indien in de

loop van de zaak blijkt dat het risico bestaat dat de betrokkene niet meer in staat is om vrij te komen te gaan en dat het opsporingsonderzoek eventueel naar een vrijheidsbeneming zou kunnen evolueren, dan moet ook een video en geluidsopname van het verhoor gebeuren.

Het veranderen van 'status' van de verhoorde, b.v. van slachtoffer of getuige naar verdachte (b.v. aangifte verdwijning blijkt moord, aangifte verkrachting blijkt fictief, getuige blijkt mededader, enz.), komt regelmatig voor en moet in het licht van toekomstige regelgeving over de aanwezigheid van de advocaat tijdens het verhoor van de verdachte uitgewerkt worden. Moet de verhoorder het (slachtoffer)verhoor stoppen? Op welk moment? Midden een bekentenis die misschien niet meer zal voortgezet worden?

Als de politie een verdachte uitnodigt voor verhoor, doet zij dat meestal schriftelijk of telefonisch, zonder dat de reden van het verhoor of het onderzoek waarin het verhoor kadert, vermeld wordt. Als de politie in de toekomst verplicht wordt dit wel te vermelden om de verdachte de gelegenheid te geven met zijn advocaat te overleggen, verliest de politie met het verrassingselement opnieuw een belangrijke troef voor de waarheidsvinding.

Col. 7 bepaalt ook dat de te horen persoon op voorhand geïnformeerd wordt dat de opname louter gebeurt ter controle van de wijze waarop het verhoor precies verlopen is. Het betreft geen opname in de zin van artikel 112ter Sv. De voorafgaande toestemming van de verhoorde is niet vereist.

Hierbij is het begrip 'verhoor' van belang. Het arrest Salduz heeft het doorlopend van een 'police interrogation'. Men mag er niet zonder meer van uitgaan dat met een 'interrogation', zoals bedoeld in het EHRM, een 'verhoor' bedoeld wordt naar Belgisch recht.

Een interrogation is in Angelsaksische landen het sluitstuk van het onderzoek en wordt slechts gedaan wanneer de onderzoeker ervan overtuigd is dat de verdachte schuldig is. Een interrogation is beschuldigend van toon en is er op

15 VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2009, 587.

16 VERSTRAETEN, R., *Handboek strafvordering*, 4° druk, Antwerpen, Maklu, 2007, 92.

gericht om bij de verdachte, meestal ter gelegenheid van een arrestatie, een bekentenis te zoeken of ten minste de waarheid.¹⁷

Daarnaast kent men in Angelsaksische landen 'interviews', veruit de meeste contacten tijdens een politieonderzoek. Het interview wordt omschreven als een gesprek met een doel/reden, b.v. informatiewinning bij slachtoffers en getuigen.¹⁸ Bij een interview leidt de politieagent het gesprek en verzamelt de feiten zoals die worden verteld door de andere persoon, zonder dat de politieagent zegt of laat merken dat men deze persoon niet gelooft, of zonder dat men beschuldigend wordt.¹⁹ Interviews zijn in het algemeen openhartige gesprekken en zijn informeel gestructureerd met een voorbereiding, een introductie, een vertrouwensband creëren, de eigenlijke ondervraging, de verificatie, de afsluiting en een kritische analyse.²⁰

Volgens Gudjonsson zorgt het verschil in context voor een onderscheid tussen een interview en een interrogation. Het interview moet men zien in de context van het zoeken naar informatie over een bepaalde zaak. Men interviewt hiervoor zowel slachtoffers, getuigen, klagers als verdachten.²¹

Het interview van een verdachte gaat diens interrogation vooraf. Gedurende het interview beantwoordt de verdachte vragen van de onderzoekers over het misdrijf, over hemzelf en over eventueel andere bij de feiten betrokken personen. Dit niet-bedreigend initieel interview, stelt

de onderzoeker in staat verbaal en non-verbaal gedrag te herkennen, contact met de verdachte te leggen, zijn behoeften, angsten, bekommernissen en attitudes te leren kennen en uiteindelijk te bepalen of tot een interrogation wordt overgegaan. Indien er twijfel bestaat over de echte betrokkenheid van de verdachte wordt er in principe niet overgegaan tot een interrogation.

Het 'verhoor' naar Belgisch recht is eigenlijk een 'interview' in Angelsaksische landen. De vraag kan gesteld worden of men in de arresten van het EHRM niet enkel de 'interrogations' bedoelde; als het EHRM 'interviews' bedoelde was dit wellicht zo vermeld geweest.

In België heeft de wetgever het verhoor, veruit de meest gebruikte techniek bij de politieke recherche²² en de ruggengraat van het gerechtsdossier²³, niet gedefinieerd noch nader omschreven. Wellicht om die redenen is in onderrichtingen zelden iets te vinden over de soorten, wijzen en vormen van ondervragen, en wat ervan in een proces-verbaal moet opgenomen worden. Men moet terugvallen op de algemene rechtsbeginselen en jurisprudentiële richtlijnen.²⁴

Evenmin in de commissie Franchimont en in de voorbereidende werken van de Wet van 12 maart 1998²⁵ tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, werd er aandacht aan besteed.²⁶ In de artikelen 28^{quinquies} § 2 en

- 17 ZULAWSKI, D., WICKLANDER, D., *Practical aspects of interview and interrogation*, New York, CRC-Press, 1993, 13 e.v.; GUDIONSSON, G., *The psychology of interrogations, confessions and testimony*, Chichester, Wiley, 2003, 25; VAN METER, C.H., *Principles of police interrogation*, Springfield, Charles C Thomas, 1973, VII-VIII.
- 18 VAN METER, C.H., *Principles of police interrogation*, Springfield, Charles C Thomas, 1973, VII.
- 19 ZULAWSKI, D., WICKLANDER, D., *Practical aspects of interview and interrogation*, New York, CRC-Press, 1993, 5.
- 20 HESS, J.E., *Interviewing and interrogation for law enforcement*, Cincinnati, Anderson Publishing, 1997, 9-27.
- 21 GUDIONSSON, G., *The psychology of interrogations, confessions and testimony*, Chichester, Wiley, 2003, 7.

- 22 PONSAERS, P., MULKERS, J., STOOP, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen, Maklu, 2001, 9. Volgens de resultaten van een Duitse studie spendeert men in de politiepraktijk 70 tot 80 % aan verhoren: KOHNKEN, G., "Interviewing adults", in: BULL, R., CARSON, D.(ed.), *Handbook of psychology in legal contexts*, Chichester, Wiley, 1995, 215.
- 23 VERMASSEN, J., "Verhoren: de ruggengraat van het gerechtsdossier", in: *Het politieverhoor*, verslagboek van studiedagen ingericht door het C.P.S., 1999, 87.
- 24 HUTSEBAUT, F., "Het wettelijk en jurisprudentieel kader inzake het politieverhoor", in: *Het politieverhoor*, verslagboek van studiedagen ingericht door het C.P.S., 1999, 43.
- 25 B.S., 2 april 1998.
- 26 TRAEST, P., op uiteenzetting over de wet Franchimont aan officieren van de GPP, te Brussel op 15 en 19 oktober 98.

47bis Sv. worden de termen ondervragen, verhooren en verklaringen door elkaar gebruikt. In het parlement ging iedereen er van uit dat 'het verhoor van een persoon het verhoor van een persoon was'.²⁷

De wetgever is zich blijkbaar niet bewust van de verwarring die niet omschreven termen veroorzaken, want ondertussen werden er al terug nieuwe uitgevonden: een audiovisuele *opname*²⁸, een *onderhoud*²⁹ horen en *gehoord* worden.³⁰

Met de zin 'het betreft geen *opname* in de zin van artikel 112ter Sv.', introduceert col. 7 terug een nieuwe soort verhoren waarvan de modaliteiten en het gebruik voor de bewijsvoering niet werden omschreven. Wordt met de term 'opname', een 'verhoor' bedoeld? Of bedoelt men een verhoor in de zin van artikel 112ter, en dat enkel de 'opname' verschilt met artikel 112ter?

Het is dus absoluut noodzakelijk in toekomstige regelgeving het begrip verhoor te definiëren of minstens te omschrijven.³¹

Er moet in toekomstige regelgeving ook nagegaan worden wat de plaats is van technieken om informatie te bekomen, die in feite geen verhoren zijn in de zin van artikel 28quinquies §2 en 47bis Sv.³² Zo wordt volgens de Scientific Content Analysis (SCAN) aan een getuige, slachtoffer of verdachte middels één open vraag gevraagd zelf

te schrijven wat er gebeurd is.³³ De verhoorder mag daarbij geen enkele vraag stellen en hoeft zelfs niet aanwezig te blijven. Het is daarom de enige techniek waar de factor subjectiviteit nul is. Deze eigenhandig geschreven verklaring wordt bij het proces-verbaal gevoegd. De verhoorder zal op basis van 16 criteria, in deze verklaring naar aandachtspunten zoeken waarover verder moet doorgevraagd worden (*hotspots*). Deze methode, die een hulpmiddel is en geen zelfstandige opsporingstechniek, genereert dus met het oog op de waarheidsvinding vragen die anders niet zouden gesteld worden. De aldus bekomen analyse vormt de voorbereiding van het eigenlijke verhoor en wordt, net als traditionele voorbereidingen tot een verhoor, niet bij het proces-verbaal gevoegd.

Er moet ook gedacht worden aan speciale gevallen, b.v. verhoren i.v.m. misdrijven gepleegd door militairen in het buitenland (Kosovo, Libanon, Afganistan, op oefening zijnde militairen in Denemarken, Engeland, Benin enz.). Hoe is het contacteren en eventueel ter plaatse komen van een advocaat in die gevallen op te lossen?

4. Richtlijnen met betrekking tot de vordering tot instellen van een gerechtelijk onderzoek

Ten slotte bepaalt Col. 7 dat de procureur des Konings de gevorderde onderzoeksrechter uitdrukkelijk zal vragen het aanhoudingsmandaat niet te motiveren op grond van de verklaring(en) van de verdachte afgelegd zonder voorafgaande raadpleging van een advocaat, maar enkel op grond van de andere bewijselementen.

De procureur des Konings zal de gevorderde onderzoeksrechter ook uitdrukkelijk vragen dat, nadat de verdachte overleg heeft kunnen plegen met zijn advocaat, wordt overgegaan tot een nieuw verhoor van betrokkene op grond van de elementen van het dossier zonder evenwel te verwijzen naar zijn initiële verhoren afgelegd zonder bijstand van een advocaat.

27 LANDUYT, R., "Discussie/panelgesprek - de uitvoering van de wet Franchimont m.b.t. het politieverhoor, in: *Het politieverhoor*, verslagboek van studiedagen ingericht door het c.P.S., 1999, 198.

28 Artikel 92 § 1 Sv.

29 Artikel 96 Sv., evenals art. 112 tot 112ter Sv., ingevoegd met de wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media.

30 Artikel 112 tot 112ter Sv., ingevoegd met de wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media.

31 BOCKSTAELE, M., "Verhoren, verklaringen afnemen en ondervragen. Voorstellen tot definitie", *Vigiles*, 2002/4, 109-119.

32 SABBE, J., DE SMET, K., "SCAN: revolutionaire leugenontmaskering of steuntje in de rug voor de waarheidsvinding?", in: SMETS, L., VRIJ, A., *Het analyseren van de geloofwaardigheid van verhoren*, Brussel, Politeia-CPS, Cahier nr. 7/2008, 167.

33 Voor een beschrijving van deze methode zie: BOCKSTAELE, M., "Scientific Content Analysis (SCAN). Een nuttig instrument bij verhoren?", in: SMETS, L., VRIJ, A., *Het analyseren van de geloofwaardigheid van verhoren*, Brussel, Politeia-CPS, Cahier nr. 7/2008, 105-156.

Als besluit van deze bijdrage verwijzen we graag naar een citaat van de befaamde Engelse jurist Jeremy Bentham³⁴: – “*Onschuldigen hebben geen voordeel om te zwijgen. Onschuldigen claimen het recht om te spreken, zoals schuldigen zich beroepen op het voorrecht om te zwijgen.*”

De vereniging van onderzoeksrechters heeft als standpunt ingenomen dat ze de richtlijnen vervat in col. 7 niet zal opvolgen. In dat geval worden de richtlijnen van de geadieerde onderzoeksrechter gevolgd.

Marc Bockstaele*

VERVOLGING, BERECHTING EN MAGISTRATUUR

MINNELIJKE SCHIKKINGEN VOOR MILIEUMISDRIJVEN IN VLAANDEREN

Sinds de begindagen van het milieurecht vormen schendingen van de milieuwetgeving *quasi* steeds wanbedrijven¹. De mogelijkheid om milieucriminaliteit af te handelen met een minnelijke schikking of transactie bestaat dan ook maar sedert 1984, het jaar waarin artikel 216 *bis* Sv werd ingevoerd². Het mechanisme van het sanctioneringsinstrument is welbekend. De

minnelijke schikking is één van de opties waarmee de procureur des Konings dossiers die op het parket zijn binnengestroomd, kan afhandelen³. De minnelijke schikking berust op een verzoek van zijnentwege aan de dader om een bepaald bedrag te betalen binnen termijn die “*ten minste vijftien dagen en ten hoogste drie maanden*” bedraagt⁴. Het staat de betrokkene vrij op dit voorstel in te gaan of het af te wijzen. Het gevolg van een gunstige respons op het verzoek is vergaand: een betaling van de gevraagde som binnen de bepaalde termijn doet de strafvordering vervallen⁵.

Recent haalde het vervolgingsbeleid van de parketten in milieudossiers uitgebreid de media.

wanbedrijven in artikel 216 *bis* Sv, ingevoerd bij wet van 28 juni 1984 (*B.S.* 22 augustus 1984). Bij wet van 10 februari 1994 (*B.S.* 27 april 1994) werd de toepassingsvoorwaarde dat de aan een ander veroorzaakte schade volledig vergoed dient te zijn versoepeld. Sedert deze wetswijziging kan de minnelijke schikking ook worden voorgesteld wanneer de dader in een geschrift zijn burgerlijke aansprakelijkheid voor het schadeverwekkende feit heeft erkend en hij het bewijs heeft geleverd van de vergoeding van het niet-betwiste gedeelte van de schade en de regeling ervan (artikel 216 *bis* § 4 Sv.).

3 We herinneren eraan dat de vertrouwde term ‘minnelijke schikking’ niet voorkwam in de wet van 28 juni 1984. In navolging van het advies van de Raad van State – afdeling Wetgeving, dat bezwaar had gemaakt tegen de term omdat deze teveel deed denken aan een dading in de zin van art. 2044 B.W., stond de wetgever het letterwoord V.S.B.G. voor, dat staat voor ‘verval van de strafvordering tegen de betaling van een geldsom’. Desondanks is de term ‘minnelijke schikking’ steeds gangbaar gebleven. L. Dupont merkte hieromtrent laconiek op: “*Waarover gaat het dan anders, dan over een ‘minnelijke schikking’?*”. Ook de wetgever is zijn eigen juridische fijnzinnigheid inmiddels uit het oog verloren. Sinds de wijziging van artikel 216 *bis* Sv. in 1994 stelt § 4 van dit artikel dat “*het aanvaarden van de minnelijke schikking door de dader een onweerlegbaar vermoeden van fout [is]*”. Zie L. DUPONT, “Hoe minnelijk is de minnelijke schikking?”, *Panopticon* 1984, 469-470 en C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht & strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2009, 762.

4 Art. 216 *bis* § 1, lid 1 en lid 2, Sv.

5 Art. 216 *bis* § 1, lid 7, Sv.

34 Jeremy BENTHAM, Londen 15 februari 1748 – 6 juni 1832.

* Gerechtelijke politie Gent

1 Voor een overzicht van de wettelijk bepaalde vrijheidsstraffen en geldboeten: C.M. BILLIET, “Milieurechtshandhaving. De Wet 1998 Productnormen”, *T.M.R.* 2000, (450) nr. 29; C.M. BILLIET, S. ROUSSEAU, A. BALCAEN, R. MEEUS *et al.*, “Milieurechtshandhaving: een databestand voor onderzoek naar de penale en bestuurlijke sanctioneringspraktijk”, *T.M.R.* 2009, (128) nrs. 29 en 30 (tabellen 16 en 18) (voortaan “BILLIET, ROUSSEAU, BALCAEN, MEEUS *et al.* (2009)”).

2 De rechtsfiguur van de minnelijke schikking werd geïntroduceerd in het Belgische strafrecht bij K.B. nr. 59 van 10 januari 1935 (*B.S.* 13 januari 1935). Transigeren door de procureur des Konings was alleen mogelijk voor overtredingen. Nadien werden de toepassingsmogelijkheden van de minnelijke schikking stelselmatig uitgebreid, resulterend in een veralgemeende transactiebevoegdheid voor